

L'anyell

(ALDC, VI, 1320. L'anyell)

Anyell “cria de l’ovella fins a l’edat d’un any” (DIEC) (s. XII) ve del llat. AGNELLUS, dim. de AGNUS (*agnulus*, *agniculus*, *agnellinus* eren altres dim.), amb els congèneres it. *agnello*, oc. *anhèl*, fr. *agneau*; pot ser que l’homonímia de AGNU > **any* i ANNU > *any*, ajudés al triomf de la forma sufixada; a notar les var. *aniell* (que Coromines creia “haver sentit per allà en algun punt” DECat), *ainell* 48, com a descomposició de la nasal palatal, *anell* 110, amb dissimilació de palatals, i l’històricament doble dim. *anyellet* 83. L’alg. *anjoni* 85 és un manlleu al campidanès *anjoni* que procedeix d’un altre der. de AGNUS, AGNIONE.

Corder (s. XIV) és un der. del llat. vg. *CORDARIUS, format sobre CORDUS ‘tardà’, que designava l’anyell nascut tardanament (cf. *record* 79, del llat. RE-CORDUS); var. sintagmàtiques: *corder de llet* 93, *corder letxal* 150 (o, simplement, *letxal* 30, 117, 129, 145, 160, del cast. *lechal*), *corder letxó* 148 (cf. *lletó* 16, 42, 52, der. de *llet* < llat. vg. LACTE, amb el suf. dim. -ó [-ONE]; *mamelló* ‘anyell de mamella, que mama’ 52, 121, per metonímia, amb dim., i *nadís* ‘nat de poc’ 152, format sobre *nat*, *nada* més el suf. -ís [< -ICIU o -ITIU; cf. *nodris*]); var. dim. *corderet*, amb el f. *cordereta* 175; i el tribut al cast., *cordero* 87, 94, 100, 157, 165, 166, 168, 170, 189, 190.

Borrego, pròpiament ‘anyell des d’un o dos anys’, sembla un aragonesisme pastoril, amb les var. dim. *borreguet* 156, 159, 161-165, 169, 171, 174, 181, 184, 186, 189 i *borreguín* 5, 146;

borrec 5, 92 en seria una catalanització. Si no és una expansió de l’arag., el mot podria ser d’origen preromà, expressiu, o, com afirma el DECat, der. de *borra* “per la llana tendra de què està cobert el borrec”.

Altres mots són d’origen expressiu o onomatopèic: *xai* (s. XIX), del qual s’ha de rebutjar l’ètim IPSU AGNU (Griera, Barnils); var.: *xai de llet* 26, indicant la seva tendra edat, *xaiet* 19, 21, 25, 36, 43, 44, 46, 51, 54, 55, dim.; des de mitjan s. XIX, *xai* ha anat guanyant terreny a *be* (DECat), com mostra el mapa, potser per la facilitat de formar der. (*xaiar*, *xaiejar*). *Mè* 73, 74, 76, 77, 81 és imitació del crit de l’anyell (var. dim. *menet* 76, 81), com *be* (“Be. La veu de xòt”, Figuera, 1840); *xot* 73 (s. XVI) “paraula ab que se cridan es xòts” (Figuera, 1840) i *txè* 110.

Unes altres poques designacions es basen en el nom de l’animal adult però en dim., com *auvelleta* 147, dim. de *auvella* (< *ovella*), i *moltonet* 84, dim. de *moltó* (< cèltic MOLTON-). *Ternasco* 87, 131 és pres de l’arag., on deriva de *tierno* amb el suf. -asco.

Cabritet 171, dim. de *cabrit*, pot ser resultat d’una confusió amb una altra espècie, per la seva tendra edat (veg. mapa 843). Des d’una perspectiva territorial, notem la pèrdua d’espai de *anyell*, arrecerat al bal. i als punts marginals del cat.

or., enfront de les àrees majoritàries de *xai*, que ha guanyat terreny a *be*, i de *corder*, afí als parlars hispànics i còmplice seu en la var. *cordero*. *Borrego* és probablement un aragonesisme instal·lat sobretot en val.

Són mots normatius *anyell*, *be*, *corder*, *xai*, *borrec*, des del DOrt, 1917; *lletó* “animal que encara mama”, des del DG_I, 1932; *xot*, des del DIEC_I, 1995.

